

Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право
УДК 343.241

Скок Александра Сергіївна

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

Скок Александра Сергеевна

*кандидат юридических наук,
доцент кафедры уголовно-правовых дисциплин
Днепропетровский государственный университет внутренних дел*

Skok Oleksandra

*Candidate of Law, Associate Professor of the Department of Criminal Law
Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs
ORCID: 0000-0002-0981-6415*

**ПОКАРАННЯ ДЛЯ НЕПОВНОЛІТНІХ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВЕ
ДОСЛІДЖЕННЯ**

**НАКАЗАНИЯ ДЛЯ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ: СРАВНИТЕЛЬНО-
ПРАВОВОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ**

PENALTIES FOR MINORS: COMPARATIVE LEGAL RESEARCH

Анотація. В статті визначено вікові особливості неповнолітніх осіб відповідно до Сімейного кодексу України, Кримінального кодексу Республіки Казахстан, Кримінального кодексу Республіки Таджикистан та Кримінального кодексу Республіки Азербайджан. Наведено кількісні показники неповнолітніх осіб, яким, у 2020-2021 роках, було повідомлено про підозру у вчиненні кримінальних проступків, нетяжких злочинів, тяжких злочинів та особливо тяжких злочинів. Визначено види покарань, передбачені кримінальними кодексами України, Казахстану,

Таджикистану та Азербайджану, які можуть бути призначені судом до осіб, які вчинили кримінально каране діяння, у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років. Враховуючи положення Кримінального кодексу України, проведено аналіз покарань у виді штрафу, громадських робіт, виправних робіт, арешту та позбавлення волі. Проаналізовано положення Кримінального кодексу Республіки Казахстан щодо покарань у виді позбавлення права займатися певною діяльністю, штрафу, залучення до громадських робіт, виправних робіт, обмеження волі та позбавлення волі. Здійснено аналіз змісту Кримінального кодексу Республіки Таджикистан в частині особливостей покарань у виді позбавлення права займатися певною діяльністю, штрафу, обов'язкових робіт, виправних робіт та позбавлення волі. Проведено аналіз покарань, передбачених Кримінальним кодексом Республіки Азербайджан, у виді штрафу, громадських робіт, виправних робіт, обмеження волі та позбавлення волі. Встановлено спільні та відмінні риси, притаманні переліку покарань, які можуть бути призначені неповнолітнім особам. Вивчено практику судів України щодо призначених неповнолітнім особам покарань у виді штрафу, виправних робіт, громадських робіт та позбавлення волі. Проаналізовано праці вітчизняних вчених, на основі чого, визначено коло осіб, які проводили дослідження окремих питань, присвячених відповідальності неповнолітніх.

Ключові слова: *покарання, неповнолітня особа, основне покарання.*

Анотація. *В статье определены возрастные особенности несовершеннолетних лиц в соответствии с Семейным кодексом Украины, Уголовным кодексом Республики Казахстан, Уголовным кодексом Республики Таджикистан и Уголовным кодексом Республики Азербайджан. Приведены количественные показатели несовершеннолетних лиц, которых, в 2020-2021 годах, было поставлено в*

известность о подозрении в совершении уголовных проступков, нетяжких преступлений, тяжких преступлений и особо тяжких преступлений. Определены виды наказаний, предусмотренные уголовными кодексами Украины, Казахстана, Таджикистана и Азербайджана, которые могут быть назначены судом лицам, совершившим уголовно наказуемое деяние, в возрасте от четырнадцати до восемнадцати лет. Учитывая положения Уголовного кодекса Украины, проведён анализ наказаний в виде штрафа, общественных работ, исправительных работ, ареста и лишения свободы. Проанализированы положения Уголовного кодекса Республики Казахстан о наказаниях в виде лишения права заниматься определенной деятельностью, штрафа, привлечения к общественным работам, исправительных работ, ограничения свободы и лишения свободы. Осуществлён анализ содержания Уголовного кодекса Республики Таджикистан в части особенностей наказаний в виде лишения права заниматься определенной деятельностью, штрафа, обязательных работ, исправительных работ и лишения свободы. Проведён анализ наказаний, предусмотренных Уголовным кодексом Республики Азербайджан, в виде штрафа, общественных работ, исправительных работ, ограничения свободы и лишения свободы. Установлены общие и отличительные черты, характерные для перечня наказаний, которые могут быть назначены несовершеннолетним лицам. Изучена практика судов Украины в отношении назначенных несовершеннолетним лицам наказаний в виде штрафа, исправительных работ, общественных работ и лишения свободы. Проанализированы труды отечественных ученых, на основании чего, определён круг лиц, проводивших исследования отдельных вопросов, посвященных ответственности несовершеннолетних.

Ключевые слова: *наказание, несовершеннолетнее лицо, основное наказание.*

Summary. *The article defines the age characteristics of minors in accordance with the Family Code of Ukraine, the Criminal Code of the Republic of Kazakhstan, the Criminal Code of the Republic of Tajikistan and the Criminal Code of the Republic of Azerbaijan. The quantitative indicators of minors who, in 2020-2021, were notified of suspicion of committing criminal offenses, minor crimes, grave crimes and especially grave crimes, are given. The types of punishments provided by the criminal codes of Ukraine, Kazakhstan, Tajikistan and Azerbaijan, which can be imposed by the court on persons who have committed a criminal offense, at the age of fourteen to eighteen, have been determined. Taking into account the provisions of the Criminal Code of Ukraine, an analysis of punishments in the form of a fine, community service, correctional labor, arrest and imprisonment was carried out. The article analyzes the provisions of the Criminal Code of the Republic of Kazakhstan on punishments in the form of deprivation of the right to engage in certain activities, a fine, involvement in community service, correctional labor, restriction of freedom and imprisonment. The analysis of the content of the Criminal Code of the Republic of Tajikistan in terms of the features of punishments in the form of deprivation of the right to engage in certain activities, a fine, compulsory labor, correctional labor and imprisonment has been carried out. The analysis of punishments provided by the Criminal Code of the Republic of Azerbaijan in the form of a fine, community service, correctional labor, restriction of freedom and imprisonment has been carried out. The general and distinctive features characteristic of the list of punishments that can be assigned to minors have been established. The practice of the courts of Ukraine has been studied in relation to penalties in the form of a fine, correctional labor, community service and imprisonment. The works of domestic scientists are analyzed, on the basis of which, a circle of persons who have conducted research on individual issues on the responsibility of minors is determined.*

Key words: *punishment, minor, main punishment.*

Постановка проблеми. Відповідно до абз. 2 ч. 2 ст. 6 Сімейного кодексу України, неповнолітньою є дитина у віці від 14 до 18 років [1]. Положення законів про кримінальну відповідальність Казахстану (ч. 1 ст. 80), Таджикистану (ч. 1 ст. 86) та Азербайджану (ст. 84.1), визначають неповнолітніми особами таких, яким на момент вчинення кримінального правопорушення виповнилось 14, але не виповнилось 18 років [2, 3, 4]. В Україні, показник злочинності серед неповнолітніх, за 2020-2021 роки, є наступним : із загальної кількості осіб, яким повідомлено про підозру (111420 – 2020 р.; 89133 – 2021 р.), осіб у віці від 14 до 17 років – 2820 (2020 р.), 2012 (2021 р.); із загальної кількості осіб, які вчинили кримінальні проступки (22479 – 2020 р., 35184 – 2021 р.), неповнолітніх – 492 (2020 р.), 612 (2021 р.); із загальної кількості осіб, які вчинили особливо тяжкі злочини (3608 – 2020 р., 3012 – 2021 р.), неповнолітніх – 49 (2020 р.), 35 (2021 р.); із загальної кількості осіб, які вчинили тяжкі злочини (31041 – 2020 р., 24745 – 2021 р.), неповнолітніх – 1194 (2020 р.), 849 (2021 р.); із загальної кількості осіб, які вчинили нетяжкі злочини (7828 – 2020 р., 17522 – 2021 р.), неповнолітніх – 175 (2020 р.), 337 (2021 р.) [5, 6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання щодо кримінальної відповідальності неповнолітніх, в усі часи, привертало увагу наукового кола. В Україні, за останні роки, ґрунтовні дослідження за цим напрямком провели : Марченко Н.В. [7], Северин О.О. [8], Гончар Т.О. [9], Яцун О.С. [10], Бурдін В.М. [11], Березовська Н.Л. [12], Ковтун Н.Я. [13], Кідіна Н.В. [14], Назимко Є.С. [15] та ін.

Метою статті є проведення порівняльно-правового аналізу положень законів про кримінальну відповідальність України, Республіки Казахстан, Республіки Таджикистан та Республіки Азербайджан в частині

покарань, які можуть бути призначені неповнолітнім, винним у вчиненні кримінально караних діянь.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ст. 98 Кримінального кодексу України (далі – КК України), до неповнолітніх осіб, які визнані винними у вчиненні кримінального правопорушення, судом можуть бути застосовані основні та додаткові покарання. До основних покарань належать такі, що визначені п. п. 1-5 ч. 1 ст. 98 КК України, а саме штраф, громадські роботи, виправні роботи, арешт, позбавлення волі на певний строк. Додатковими покараннями є штраф та позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю (ч. 2 ст. 98 КК України) [16].

Так, покарання у виді штрафу може бути застосовано відносно неповнолітніх, які мають самостійний дохід, власні кошти або майно, на яке може бути звернено стягнення. При цьому, розмір штрафу не може перевищувати п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (далі – н.м.д.г.), тобто не повинен бути більшим аніж 8500 грн. (з урахуванням того, що один н.м.д.г., для переведення штрафу у гривневий еквівалент, дорівнює 17 грн.). Наприклад, Мелітопольським міськрайонним судом Запорізької області, 17 серпня 2020 року, неповнолітнього було визнано винним у вчиненні кримінального проступку, передбаченого ч. 1 ст. 185 КК України та призначено йому покарання у виді штрафу в розмірі 50 н.м.д.г., що складає 850 гривень [17]. У тих випадках, коли неповнолітній не має самостійного доходу, власних коштів або майна, на яке може бути звернено стягнення, і якого судом засуджено за вчинення кримінального правопорушення, за яке передбачено основне покарання лише у виді штрафу понад три тисячі н.м.д.г., може бути застосовано покарання у виді громадських робіт або виправних робіт (ч. 3 ст. 98 КК України) [16].

Наступними видами покарань є громадські роботи та виправні роботи. Відповідно до ч. 1 ст. 100 КК України, покарання у виді громадських робіт, яке виконується не більше двох годин на день у вільний від навчання чи основної роботи час строком від 30 до 120 годин, може бути призначено особам, які на момент вчинення кримінального правопорушення досягли 16 років. Натомість, виправні роботи виконуються неповнолітнім засудженим за місцем роботи строком від 2 місяців до 1 року. При цьому, із заробітної плати неповнолітнього, в дохід держави, здійснюється відрахування у розмірі від 5 % до 10 % (ч. ч. 2, 3 ст. 100 КК України) [16]. Так, Тростянецький районний суд Вінницької області, 08 жовтня 2021 року, ухвалив визнати винним неповнолітнього у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 185 КК України, та призначити йому покарання у виді 80 годин громадських робіт [18].

Неповнолітні, яким виповнилося 16 років, також можуть бути засуджені до покарання у виді арешту строком від 15 до 45 діб (ст. 101 КК України) [16].

Найбільш тяжким видом покарання, яке може бути призначено неповнолітній особі, КК України визначає, – позбавлення волі на певний строк. Слід зауважити, що у разі засудження такої категорії осіб за нетяжкий злочин, позбавлення волі становить не більше 4 років; за тяжкий злочин, – не більше 7 років; за особливо тяжкий злочин, – не більше 10 років; за особливо тяжкий злочин, поєднаний з умисним позбавленням життя людини, – на строк до 15 років. Наприклад, 16 липня 2020 року Ленінський районний суд м. Кіровограда визнав винним неповнолітнього у вчиненні діяння, передбаченого ч. 2 ст. 185 КК України та призначив йому покарання у виді позбавлення волі строком на 3 роки [19]. Або, Ратнівський районний суд Волинської області, 23 грудня 2020 року, неповнолітнього визнав винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 307 КК України, призначивши

йому покарання у виді 6 років позбавлення волі [20]. Строк покарання у виді позбавлення волі, для неповнолітніх, повинен становити від 6 місяців до 10 років, окрім вчинення особливо тяжкого злочину, поєданого з умисним позбавленням життя людини (ст. 102 КК України) [16].

Кримінальний кодекс Республіки Казахстан (далі – КК РК), у ст. 81, покараннями, які можуть бути призначені неповнолітнім визначає позбавлення права займатися певною діяльністю; штраф; виправні роботи; залучення до громадських робіт; обмеження волі; позбавлення волі. Позбавлення права займатися певною діяльністю призначається неповнолітнім строком від 1 року до 2 років (ч. 2 ст. 81 КК РК). Штраф, у розмірі від 5 до 100 місячних розрахункових показників (відповідно до п. 4 ст. 9 Закону Республіки Казахстан, місячний розрахунковий показник для обчислення допомоги та інших соціальних виплат, а також застосування штрафних санкцій, податків та інших платежів відповідно до законодавства Республіки Казахстан, становить 3063 тенге [21], а 1 тенге дорівнює 0,06 гривень [22]), призначається лише за наявності у неповнолітнього засудженого самостійного заробітку чи майна, на яке може бути звернено стягнення (ч. 3 ст. 81 КК РК). Виправні роботи призначаються неповнолітнім, які мають самостійний заробіток або інший постійний дохід у розмірі від 5 до 100 місячних розрахункових показників (ч. 4 ст. 81 КК РК). Залучення до громадських робіт призначається на строк від 10 до 75 годин і полягає у виконанні робіт, посильних для неповнолітнього, і виконується ним у вільний від навчання або основної роботи час. Тривалість виконання даного виду покарання особами віком до шістнадцяти років не може перевищувати двох годин на день, а особами віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років – трьох годин на день (ч. 5 ст. 81 КК РК). Обмеження волі призначається неповнолітнім на строк до 2 років, а у разі заміни невідбутої частини покарання у виді позбавлення волі обмеженням волі, – на весь строк, що залишиться від невідбутої частини

покарання (ч. 6 ст. 81 КК РК). Позбавлення волі неповнолітнім може бути призначено на строк не більше 10 років, а за вбивство при обтяжуючих обставинах або акту тероризму або за сукупність кримінальних правопорушень, одним з яких є вбивство за обтяжуючих обставин або акт тероризму, – 12 років. Позбавлення волі не призначається неповнолітнім, які вчинили злочини невеликої або середньої тяжкості, не пов'язані із заподіянням смерті (ч. 7 ст. 81 КК РК) [2].

Відповідно до ст. 87 Кримінального кодексу Республіки Таджикистан (далі – КК РТ), покараннями, які призначаються неповнолітнім особам є : штраф, позбавлення права займатися певною діяльністю, обов'язкові роботи, виправні роботи та позбавлення волі. Так, штраф, у розмірі до 100 мінімальних розмірів заробітної плати, призначається лише за наявності у неповнолітнього самостійного заробітку чи майна, на яке може бути звернено стягнення (ч. 2 ст. 87 КК РТ). Позбавлення права займатися певною діяльністю призначається неповнолітнім строком від 1 року до 2 років (ч. 3 ст. 87 КК РТ). Обов'язкові роботи, які полягають у виконанні робіт, посильних для неповнолітнього, і, які виконуються їм у вільний від навчання чи основної роботи час, призначаються строком від 40 до 160 годин. Тривалість виконання даного виду покарання особами віком до 16 років не може перевищувати двох години на день, а особами віком від 16 до 18 років, – трьох годин на день (ч. 4 ст. 87 КК РТ). Виправні роботи призначаються неповнолітнім строком від 2 місяців до 1 року за місцем роботи. При цьому, від 5 % до 15 %, провадиться утримання у дохід держави із заробітку засудженого неповнолітнього (ч. 5 ст. 87 КК РТ). Позбавлення волі, строком до 7 років, призначається неповнолітнім, які вчинили тяжкий або особливо тяжкий злочин у віці до 16 років. Особам, які вчинили тяжкий або особливо тяжкий злочин у віці від 16 до 18 років, – строком до 10 років. За вчинення неповнолітнім злочину невеликої або середньої тяжкості, – позбавлення волі не призначається. У тих випадках,

коли санкція статті Особливої частини КК РТ не передбачає інших, окрім позбавлення волі, видів покарань, суд призначає покарання, не пов'язане з позбавленням волі в межах розмірів та строків, передбачених Загальною частиною КК РТ (п. п. а, б ч. 6 ст. 87 КК РТ) [3].

Законодавче регулювання видів та особливостей покарань щодо неповнолітніх, у Кримінальному кодексі Республіки Азербайджан (далі – КК РА), визначено ст. 85.1. Зокрема, такими покараннями, визначено штраф, громадські роботи, виправні роботи, обмеження волі, позбавлення волі на певний строк. Штраф, у розмірі до 600 манатів (у гривневому еквіваленті, 1 манат становить 16,05 гривень [23]), призначається лише за наявності у неповнолітнього самостійного заробітку чи майна, на яке може бути звернено стягнення (ст. 85.2 КК РА). Громадські роботи, які полягають у виконанні робіт, посильних для неповнолітнього засудженого у вільний від навчання чи основної роботи час, призначаються на строк від 80 до 320 годин. Тривалість виконання даного виду покарання особами віком до 15 років не може перевищувати двох годин на день, а особами віком від 15 до 16 років, – трьох годин на день (ст. 85.3 КК РА). Виправні роботи призначаються неповнолітнім строком від двох місяців до одного року. Відрахування в дохід держави, із заробітку неповнолітнього засудженого, повинно бути в межах від 5 % до 20 % (ст. 85.4 КК РА). Неповнолітнім, обмеження волі призначається на строк від 2 місяців до 2 років (ст. 85.4-1). Позбавлення волі призначається на строк не більше 10 років (ст. 85.5 КК РА) [4].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Закони про кримінальну відповідальність України, Казахстану, Таджикистану та Азербайджану, містять положення щодо особливостей кримінальної відповідальності неповнолітніх. Всі покарання, які можуть бути призначені особам, у віці від 14 до 18 років, мають певні особливості, притаманні як національним кримінально-правовим доктринам так і

розвитку суспільства в цілому. Покарання у виді обмеження волі щодо неповнолітніх, визначено кримінальними кодексами Казахстану та Азербайджану, натомість КК України, у ч. 3 ст. 61, визначає, що даний вид покарання не застосовується до неповнолітніх, так само КК Таджикистану не передбачає обмеження волі щодо даної категорії осіб, хоча прямої вказівки на це, ст. ст. 54, 87 КК РТ, не містять. Також, КК України, на відміну від інших, регламентує застосування арешту до неповнолітніх осіб. Такі покарання, як штраф, виправні роботи, громадські роботи (обов'язкові роботи за КК РТ; залучення до громадських робіт за КК РК), позбавлення волі, – визначено усіма проаналізованими кодексами. Позбавлення права займатися певною діяльністю, в якості основного покарання, регламентують закони про кримінальну відповідальність Казахстану та Таджикистану. Враховуючи все зазначене, подальші наукові розробки можуть бути спрямовані на з'ясування особливостей звільнення від кримінальної відповідальності та звільнення від покарання та його відбування неповнолітніх осіб.

Література

1. Сімейний кодекс України : Закон України від 10 січня 2002 року № 2947-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2947-14> (дата звернення 10.12.2021).
2. Кримінальний кодекс Республіки Казахстан : Закон Республіки Казахстан від 03 липня 2014 року № 226-V. URL : https://online.zakon.kz/document/?doc_id=31575252&doc_id2=31575252#activate_doc=2&pos=107;-102&pos2=1452;-95 (дата звернення 12.12.2021).
3. Кримінальний кодекс Республіки Таджикистан : Закон Республіки Таджикистан від 21 травня 1998 року № 574. URL : <http://continent->

- online.com/Document/?doc_id=30397325&doc_id2=30397325#activate_d
oc=2&pos=22;-124&pos2=452;-91 (дата звернення 13.12.2021).
4. Кримінальний кодекс Республіки Азербайджан : Закон Республіки Азербайджан від 30 грудня 1999 року № 787-IQ. URL : https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30420353&doc_id2=30420353#pos (дата звернення 15.12.2021).
 5. Статистичні інформація про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення за 2020 рік. URL : https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=114141&libid=100820&c=edit&_c=fo (дата звернення 25.12.2021).
 6. Статистичні інформація про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення за 2021 рік. URL : https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=114369&libid=100820 (дата звернення 25.12.2021).
 7. Марченко Н.В. Додаткові покарання та особливості їх призначення : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2009. 20 с.
 8. Северин О.О. Застосування до неповнолітніх заходів кримінально-правового характеру, не пов'язаних з позбавленням волі : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Запоріжжя, 2009. 20 с.
 9. Гончар Т.О. Неповнолітній як суб'єкт відповідальності за кримінальним правом України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Одеса, 2005. 20 с.
 10. Яцун О.С. Особливості кримінального покарання неповнолітніх : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Л., 2009. 18 с.
 11. Бурдін В.М. Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. К., 2002. 19 с.

12. Березовська Н.Л. Покарання, пов'язані з виправно-трудохим впливом, що застосовуються до неповнолітніх : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Одеса, 2010. 18 с.
13. Ковтун Н.Я. Поняття, система та види додаткових покарань для неповнолітніх для КК України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. К., 2010. 16 с.
14. Кідіна Н.В. Кримінологічні засади індивідуалізації покарання неповнолітніх в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. К., 2021. 22 с.
15. Назимко Є.С. Теоретико-прикладні засади становлення та розвитку інституту покарання неповнолітніх у кримінальному праві України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Х., 2016. 36 с.
16. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квітня 2001 року № 2341-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2341-14> (дата звернення 16.12.2021).
17. Вирок Мелітопольського міськрайонного суду Запорізької області від 17 серпня 2020 року. Справа № 937/10202/19. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91145826> (дата звернення 29.12.2021).
18. Вирок Тростянецького районного суду Вінницької області від 08 жовтня 2021 року. Справа № 147/1059/21. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100259030> (дата звернення 29.12.2021).
19. Вирок Ленінського районного суду м. Кіровограда від 16 липня 2020 року. Справа № 405/4178/19. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90425598> (дата звернення 30.12.2021).
20. Вирок Ратнівського районного суду Волинської області від 23 грудня 2020 року. Справа № 166/742/20. URL :

- <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93750589> (дата звернення 31.12.2021).
21. Про республіканський бюджет на 2022-2024 роки : Закон Республіки Казахстан від 02 грудня 2021 року № 77-VII. URL : https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=38732530&pos=3;-106#pos=3;-106 (дата звернення 10.01.2022).
22. Офіційний курс гривні щодо іноземних валют. URL : <https://bank.gov.ua/ua/markets/exchangerates?date=12.01.2022&period=daily> (дата звернення 05.01.2022).
23. Конвертер валют за курсом Національного банку України. URL : <https://minfin.com.ua/currency/converter/1-azn-to-uah/?converter-type=nbu> (дата звернення 05.01.2022).

References

1. *Simeinyi kodeks Ukrainy* [Family Code of Ukraine: Law of Ukraine of January 10, 2002 № 2947-III]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2947-14> (accessed 10.12.2021).
2. *Kryminalnyi kodeks Respubliky Kazakhstan* [Criminal Code of the Republic of Kazakhstan: Law of the Republic of Kazakhstan of July 3, 2014 № 226-V]. Available at: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=31575252&doc_id2=31575252#activate_doc=2&pos=107;-102&pos2=1452;-95 (accessed 12.12.2021).
3. *Kryminalnyi kodeks Respubliky Tadzhykystan* [Criminal Code of the Republic of Tajikistan: Law of the Republic of Tajikistan of 21 May 1998 № 574]. Available at: http://continent-online.com/Document/?doc_id=30397325&doc_id2=30397325#activate_doc=2&pos=22;-124&pos2=452;-91 (accessed 13.12.2021).
4. *Kryminalnyi kodeks Respubliky Azerbaidzhan* [Criminal Code of the Republic of Azerbaijan: Law of the Republic of Azerbaijan of December

- 30, 1999 № 787-IQ]. Available at: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30420353&doc_id2=30420353#pos (accessed 15.12.2021).
5. *Statystychni informatsiia pro osib, yaki vchynyly kryminalni pravoporushennia za 2020 rik* [Statistical information on persons who committed criminal offenses in 2020]. Available at: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=114141&libid=100820&c=edit&_c=fo (accessed 25.12.2021).
 6. *Statystychni informatsiia pro osib, yaki vchynyly kryminalni pravoporushennia za 2021 rik* [Statistical information on persons who committed criminal offenses in 2021]. Available at: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=114369&libid=100820 (accessed 25.12.2021).
 7. *Marchenko N.V. (2009) Dodatkovi pokarannia ta osoblyvosti yikh pryznachennia* [Additional penalties and features of their appointment]. Kyiv. (in Ukrainian)
 8. *Severyn O.O. (2009) Zastosuvannia do nepovnitnikh zakhodiv kryminalno-pravovoho kharakteru, ne poviazanykh z pozbavleniam voli* [Application of non-custodial criminal measures to juveniles]. Zaporizhzhia. (in Ukrainian)
 9. *Honchar T.O. (2005) Nepovnitnii yak subiekt vidpovidalnosti za kryminalnym pravom Ukrainy* [A minor as a subject of liability under the criminal law of Ukraine]. Odesa. (in Ukrainian)
 10. *Yatsun O.S. (2009) Osoblyvosti kryminalnoho pokarannia nepovnitnikh* [Features of criminal punishment of minors]. L. (in Ukrainian)
 11. *Buridin V.M. (2002) Osoblyvosti kryminalnoi vidpovidalnosti nepovnitnikh v Ukraini* [Features of criminal liability of minors in Ukraine]. K. (in Ukrainian)

12. *Berezovska N.L. (2010) Pokarannia, poviazani z vypravno-trudovym vplyvom, shcho zastosovuiutsia do nepovnitnikh* [Penalties related to correctional labor applied to minors]. Odesa. (in Ukrainian)
13. *Kovtun N.Ia. (2010) Poniattia, systema ta vydy dodatkovykh pokaran dlia nepovnitnikh dlia KK Ukrainy* [The concept, system and types of additional punishments for minors for the Criminal Code of Ukraine]. K. (in Ukrainian)
14. *Kidina N.V. (2021) Kryminolohichni zasady individualizatsii pokarannia nepovnitnikh v Ukraini* [Criminological principles of individualization of juvenile punishment in Ukraine]. K. (in Ukrainian)
15. *Nazymko Ye.S. (2016) Teoretyko-prykladni zasady stanovlennia ta rozvytku instytutu pokarannia nepovnitnikh u kryminalnomu pravi Ukrainy* [Nazimko ES Theoretical and applied principles of formation and development of the institution of juvenile punishment in criminal law of Ukraine]. Kh. (in Ukrainian)
16. *Kryminalnyi kodeks Ukrainy* [Criminal Code of Ukraine: Law of Ukraine of April 5, 2001 № 2341-III]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2341-14> (accessed 16.12.2021).
17. *Vyrok Melitopolskoho miskraionnoho sudu Zaporizkoi oblasti* [Judgment of the Melitopol City District Court of Zaporizhia Region of August 17, 2020. Case № 937/10202/19]. Available at: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91145826> (accessed 29.12.2021).
18. *Vyrok Trostianetskoho raionnoho sudu Vinnytskoi oblasti* [Judgment of the Trostyanets District Court of Vinnytsia Region of October 8, 2021. Case № 147/1059/21]. Available at: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100259030> (accessed 29.12.2021).
19. *Vyrok Leninskoho raionnoho sudu m. Kirovohrada* [Judgment of the Leninsky District Court of Kirovohrad of July 16, 2020. Case №

- 405/4178/19]. Available at: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90425598> (accessed 30.12.2021).
20. *Vyrok Ratnivskoho raionnoho sudu Volynskoi oblasti* [Judgment of the Ratnivsky District Court of the Volyn Region of December 23, 2020. Case № 166/742/20]. Available at: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93750589> (accessed 31.12.2021).
21. *Pro respublikanskyi biudzheth na 2022-2024 roky* [On the republican budget for 2022-2024: Law of the Republic of Kazakhstan of December 2, 2021 № 77-VII]. Available at: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=38732530&pos=3;-106#pos=3;-106 (accessed 10.01.2022).
22. *Ofitsiyni kurs hryvni shchodo inozemnykh valiut* [Official exchange rate of hryvnia against foreign currencies]. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/markets/exchangerates?date=12.01.2022&period=daily> (accessed 05.01.2022).
23. *Konverter valiut za kursom Natsionalnoho banku Ukrainy* [Currency converter at the exchange rate of the National Bank of Ukraine]. Available at: <https://minfin.com.ua/currency/converter/1-azn-to-uah/?converter-type=nbu> (accessed 05.01.2022).